

Megtanultuk például, hogy a századforduló újat kereső irodalmi törekvéseit Kiss József lapja, *A Hét* vonzotta maga köré, és hogy ez a hetilap átmenetet jelentett a múlt századi „modernség” és a *Nyugat* valóban forradalmi átalakulást hozó mozgalma között. Ez a „tétel” bizonyára továbbra is érvényes, de nagyon gyér ismereteink alakulnak ki a századforduló irodalmi életéről és irodalmának történetéről, ha hasonló intenzitással nem tárjuk fel és nem analizáljuk a korszak többi és a szerzői gárdák szerint szintén figyelemreméltó orgánumait.

Nem vitás, hogy a régen sürgöttetett analíziseket egy-egy periódus legjelentősebb folyóirataival kell kezdeni, de Lakatos Éva bibliográfiájának az is szembeötlő tanulsága, hogy nem mehetünk el figyelem nélkül a közepes színvonalú vagy éppen retrográd irányzatú folyóiratok mellett sem, mert azokban is rendszeresen szerepeltek nagyon jelentős írók. Vajda János, Reviczky, Tolnai Lajos, Cholnoky László, Nagy Lajos, Móricz, Kosztolányi, Karinthy a legkülönbözőbb tendenciájú és színvonalú lapokban is publikált. Külön figyelmet érdemel az a probléma is, hogy miként koncentráltak időnként maguk köré kifejezetten retrográd szemléletű orgánumok, mint például *A Cél* vagy az *Egyedül Vagyunk* jelentős és haladó írókat is.

Az eddiginél nagyobb figyelmet érdemelnek a felekezeti lapok is. A bibliográfia második füzetében ismertetett *Egyenlőség* című zsidó felekezeti lap például igen jelentős íróknak adott gyakran fórumot, köztük olyanok-

nak is, akiket sem a felekezeti szálak, sem a vallási hagyományok nem kötöttek ehhez a laphoz (Cholnoky László, Kozma Andor, Nagy Lajos, Zempléni Árpád, Kosztolányi Dezső, Török Gyula, Babits Mihály, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Sértő Kálmán).

Jelentős pozitívuma a *Magyar Irodalmi Folyóiratok* bibliográfiájának, hogy az ifjúsági közlönyöket, diáklapokat és a (főként múlt századi) divatlapokat szintén alaposan kiaknázta. Az utóbbiak irodalomtörténeti jelentősége közismert, de az annotációkban szereplő névsorok így is meglepőek. Az egykori diáklapok gyakran jelentős írók fiatalkori zsenyéinek lelőhelyei vagy szerkesztői tevékenységük első próbahelyei, mint például az 1917-ben megjelent *Diák-toll*, amelyet a tizennyolc éves Kodolányi János szerkesztett; vagy egyéb szempontból tartalmaznak fontos dokumentumokat, mint az 1919-es *Diákkultúra*, amely Szabó Dezső és Milotay István írásai mellett egy Babitscsal folytatott interjújt is közread.

Érdeklődéssel várjuk a *Magyar Irodalmi Folyóiratok* további füzeteit is, a Petőfi Irodalmi Múzeum jelentős vállalkozásának folytatását, amely már indulásában is többet ad annál, ami általában sajtótörténeti bibliográfiától elvárható. Részletes leírásaival, annotációival, terjedelmes névsoraival azt jelzi, hogy a füzetsorozat befejeztével már adva lesznek a feltételek arra is, hogy a magyar irodalmi folyóiratok korszerű és alapos lexikona megszülessék.

Vargha Kálmán

*

Székesfehérvár évszázadai. 2. Középkor. Szerkesztette: Kralovánszky Alán. Székesfehérvár 1972. Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága. 231 l. (István király múzeum közleményei. A. sorozat 14. sz.)

1968-ban e hasábokon ismertettük a sorozat első, 1967-ben megjelent kötetét. Az új kötet a város születésének ezeréves ünnepségeire jelent meg. Tanulmányai a székesfehérvári Történész Ülésszakon hangzottak el 1968 májusában. A medievisztika kutatóit e kötet tematikai változatossága is kielégítheti, mégis az előadások bizonyos kérdések köré csoportosulnak, s így hasonló problémákban többfajta állásfoglalással is találkozhatunk. Mindegyik Székesfehérvárhoz kapcsolódik, de többségüknek az általános jelentősége nagyobb.

A királyság jelvényeivel két dolgozat foglalkozik, *Heinrich Kolleré (A székesfehérvári királyi trónus kérdése)* és *Kovács Éváé (A középkori magyar királyság jelvényeinek kérdése)*. Az első igazgatástörténeti, a második

művelődéstörténeti jellegű: a magyarországi szent kereszt ereklye kultuszának egy jelentős állomását tekinti át, elsősorban III. Béla sírjelvényei alapján. Koller a trónszékkel kapcsolatban Fehérvár főváros-jellegét vizsgálja: megállapítja, hogy a későbbi középkor folyamán elsősorban a város gazdasági, anyagi ereje volt szűkös ahhoz, hogy fővárossá emelkedjék. — A városi, illetve megyei etnikummal három kutató foglalkozik. *Györffy György (A székesfehérvári latinok betelepülésének kérdése)* szerint a vallon-francia főpapok hívására költöztek be az iparos-kereskedő város-lakók királyi és püspöki városainkba, a XI. századtól kezdve. Kutatja, melyik városrészben laktak, melyik templom volt az övék.

Székely György (A székesfehérvári latinok és vallonok a középkori Magyarországon) megkülönbözteti a városlakó és a falusi települteket is, nyelvészeti adatokat fog vallatára, és kritikailag elemzi a régi forrásokat, egyaránt érvényesítve a magyar és az egyetemes történeti kutatás eredményeit. A bevándorlást elsősorban gazdasági motívumok-

kal magyarázza. Foglalkozik a betelepültek további magyarországi életével, kiváltságai-
val s a városlakó vallonok társadalmi réteg-
ződésével is. *Mándoky K. István (A Hantos-
széki kunok)* a Fejér megyei kunok történe-
tét és a csekély számú kun nyelvmaradvá-
nyokat mutatja be.

*Bónis György (A székesfehérvári törvény-
napról az „ország szabadságáig” szellemes
előadásában a feudalizmus szabadságát kut-
tatja, pontosabban a libertas-fogalom jelen-
téstartalmát s azt a folyamatot, melyben az
egyesek és testületek szabadságai a libertas
regni-ben egyesülnek, a jogszolgáltatás, az
országgyűlések törvényhozása és a szabadság-
levelek alapján. A másik jogtörténeti tanul-
mány, Degré Alajosé (Székesfehérvár városi
joga a középkorban), megállapítja, hogy a
fehérvári városi jog nem mondta ki a vég-
rendelkezés szabadságát, ezért lett a városok
számára a későbbiekben inkább a budai jog
mérvadó. Kubinyi András (Székesfehérvár
középkori oklevéladása és pecsétjei) sorra veszi
a fennmaradt városi okleveleket és a város
pecsétjével, illetve címerével foglalkozik.
Az oklevéladásban észak-francia hatás lehe-
tőségét teszi fel. Megfigyeli a Franciaországról
kiinduló hatásokat a szavatosságon kívül a
címerhasználatban is.*

A tanulmányok egy jelentős csoportja a
szellemi élet, kultúra jelenségeit tárgyalja.
*Horváth János Középkori irodalmunk Székes-
fehérvári vonatkozásáról* szólva egyrészt török
politikai intézmények nyomait mutatja ki a
középkori magyar állam életében (a királyi
tanácsban részt vevő főurak székével, a vér-
szerződéssel és a kutyaeszkivel kapcsolatban)
középletin, arab és népi források alapján,
másrészt a székesfehérvári királytemetéseket,
pontosabban Károly Róbert temetésének népi
eredetű siratási szertartásait elemezve meg-
állapítja, hogy a Halotti Beszéd és Telegdi
Csanád érsek beszéde egyaránt a halottsira-
tással kapcsolatos túlkapásokat kívánta ellen-
súlyozni. *Mezey László (Székesfehérvár egy-
házi intézményei a középkorban)* sorra veszi
az egyes egyházakat, funkcióikat, rítusukat,
jogaikat, valamint a káptalan és a jánosrendi
konvent életét, papjainak társadalmi helyze-
tét, származását kutatja. Az egyházi intéz-
ményekhez kapcsolódik *Dobszay László* mun-
kája is (*Középkori zenetörténetünk székesfehér-
vári vonatkozásai*): a fehérvári bazilika zenei
színpontját tekintve az országban az első
helyen állott, napi 7–8 óra hosszat hangzott
benné a liturgikus zene. Foglalkozik a koroná-
zás és a királytemetés liturgiájával, a zené-
szekkel s a hangszerekkel, megemlítve a népi
zenét is.

Két művészettörténeti tanulmány a rene-
szánsz idejére kalauzol bennünket (*Marosi
Ernő: Mátyás király székesfehérvári sírköpol-
nája*, ill. *Berkovits Ilona: A későközépkori*

könyvkultúra Székesfehérvárott — Kálmán-
csehi Domonkos prépost kódexeiről). Két
dolgozat numizmatikai tárgyú (*Huszár Lajos:
Anjou-kori pénzverés Székesfehérvárott*, ill.
*Gedai István: Székesfehérvár közép- és török-
kori pénzletelei*). Nagy Lajos tanulmánya
(*Székesfehérvár későközépkori topográfiája*)
XVII. századi telekfelmérések és korábbi
források alapján vázolja fel a város képét.
Mindegyik tanulmányt német nyelvű össze-
foglaló követi.
Kurcz Ágnes

**Balassi Bálint: Összes költemények, Szép
magyar komédia.** Szigeti József előszavával.
Bukarest 1972. Kriterion K. 248 l. (Magyar
Klasszikusok.)

A Kriterion Könyvkiadó Magyar Klasszi-
kusok sorozatában adta közre Balassi összes
versét és pásztordramáját, Szigeti József
gondozásában és bevezető írásával.

A kiadványban nem a feltételezhető kron-
ológia szerint követik egymást a versek, ha-
nem tematikai csoportosításban, s csak ezen
belső érvényesül a kronológiai szempont.
Szigeti József a fiatal Balassi költészetét
elemző tanulmányában (*A mű és kora*. Bu-
karest 1970.) nemrégén több figyelemreméltó
megfigyelést fogalmazott meg a korai szerel-
mes énekek valószínűsíthető együvé tartozá-
sáról, közel egyidőben való keletkezésüket
sejtette. Balassi verseinek sajtó alá rende-
zése során azonban nem kamatoztatta sem
saját észrevételeit, sem Eckhardt utolsó
Balassi-kiadásának (Bp. 1968.) tanulságait.
Tény viszont, hogy szövegközlésében az egyik
legjobb hazai kiadáshoz igazodik (Magyar
Helikon 1961.). A szöveghagyomány némely
(még nem korrigált) torzítását olykor (a
szótagszámhibás sorokban) igazítani lehe-
tett volna (pl. a „Szegéll meg engem”, a
„Szit Zsuzsánna tüzet” kezdetű énekekben,
de máshol is).

A kötet bevezető írása (*A szerelem és sira-
lom költője*) szerény terjedelemben méltatja
Balassi költői életművét. Szigeti József je-
lemzése főként a szerelmi versek szerzőjét
mutatja be, tüzetesebben szólva Balassi sze-
relem-szemléletéről. Vázlatos áttekintést ad
Balassi költői útjáról, fejlődéséről. A Balassi-
lira művészi-esztétikai csúcának a Júlia-
verseket tartja. Szigeti szerint: „Az ezután
keletkező Coelia-verseknek nincs a korábbi-
akhoz hasonlítható, mely mondanivalója.”
... „A múlt pillanatok örömeit páratlan
művészettel megörökítő Coelia-versek nem
feledtetik hát el, hogy a költőnek nem lehe-
tett többé a korábbihoz hasonló vezéresz-
méje.” (13.) Vitathatatlan, hogy a Célia-cik-
lus új periódusról vall Balassi versművészeté-
ben, de korántsem tanuskodik a „mondani-
való” megtorpanásáról vagy a „vezéreszme”
megszűnéséről. A Balassi-vers általános jelle-